Az őslakosság harca Nagy-Budapestért

1789-ben még eltiltották a zsidókat attól, hogy Pest új városrészében ingatlanokat vásároljanak

1840-ben már százezer forintokat érő ingatlanok felett rendelkeztek

Ha visszatekintünk a főváros harcokban gazdag, de békében annál szegényebb multjára, azt látjuk, nincs a világnak még egy városa, melynek lakossága annyit küzdött volna városáért, mint Budapesté. A törökök kiverése után Buda benépesítésére a bécsi Kamara adminisztrációja sok német telepest küldött le, de a harcokban elesett magyarok hozzátartozói is tekintélyes számban költöztek vissza a város falai közé, hogy hajlékaikat újból felépítsék és megkezdjék a közös munkát Buda naggyátételére. 1693-ban a polgármesteri székbe *Bösinger* Ferenc Ignácot, a tudós gyógyszerészt választották meg, nem kis örömére a magyar lakosságnak, mert a bajor származású polgármesternek pártatlanságát így biztosítva látták, másrészt azt hitték, hogy Bösingernek kivételes egyéniségét a bécsi udvar változatlanul nagyra fogja értékelni. Bösinger az egykori okmányok szerint nem maradt adós az igéretek beváltásában. Nagy szeretettel látott a város ügyeinek rendezéséhez, *megtörte a Budára szivárgott rácoknak akarnokoskodását*, s munkája rövid pár hónap alatt olyan eredményeket ért el, hogy arra a bécsi udvar is felfigyelt. Mikor azonban az uralkodótól Buda ősi jogainak visszaadását kérte, a Kamarilla ezt nemcsak azzal utasította vissza, hogy Magyarország romokban hever, Buda pedig már nem királyi székhely, a város régi kiváltságai tehát nem időszerűek, hanem 1693. december 14-i leiratában még abbeli óhajának is hangot adott, hogy Bösinger azonnal hagyja el a polgármesteri széket.

A bécsi udvarra minden időkben oly nagy befolyást gyakorló tanácsadóknak Budával szemben tanúsított kedvezőtlen magatartása sajnos, a XVIII. században sem változott meg. II. József császár nem egy alkalommal adott hangot abbeli véleményének, hogy *Bécsnek nem érdeke egy gazdaságilag megerősödött magyar főváros.* Mikor pedig afelett folytak a harcok, hogy Pest városát körülkerítő várfal akadályozza a város fejlődését, módot kell tehát adni az újabb építkezésekre a várfalon kívül, a császár Budára és Pestre vonatkozólag a következő parancsot adta ki:

II. József sem tartotta kívánatosnak Pest és Buda fejlődését

— *A magyar városok gazdagodása szemportiából* a hatósági személyek gondos kiválasztása kétségtelenül elsőrendű fontossággal bír, de különösen áll ez Budára és Pestre. Ezek felett a királyi biztosnak annál inkább őrködnie kell, mivel a városok hivatalnokai és intézői abból a természetes ösztönből indulnak ki, hogy ami az embernek kellemes, hasznosnak is tekintik azt. Ennélfogva *mindig csak túlzott olcsóságot, kényelmet és tisztaságot kívánnak* és nincsenek tekintettel arra, hogy mit birnak el a városok, mit nem. Ezért nem kívánatos, hogy a városok, — különösen Pest — *házakkal még jobban* gyarapodjanak, mert a városok terjeszkedése ezreket von el a mezőgazdasági kultúrától.

1785-ben jelent meg ez a császári parancs. Alig mult el azonban pár év, Pest város tanácsa több magyar vezető egyéniség támogatásával *mégis kiharcolta* a városfal északi részének a váci kapuval együtt való lebontását és az azon kívül eső homokos, mocsarakkal teli területeknek a beépítését. Hogy milyen nagyjelentőségű volt ez a határozat, mely maga után vonta a város területén, a mai Váci-utcában és más egyéb helyeken tanyázó vásárosok kitelepítését is, arról a sok mázsát kitevő peres akták tanúskodnak. Azok, akiknek nem szolgálta érdekét az új városrendezési per, nevezetes embereket vádoltak meg ártatlanul különböző visszaélésekkel. *A végén azonban győzött a közösség érdekeit védő és a város fejlődésére, nagy súlyt helyező Tanács akarata.* A Tanács kijelölte a város falán kívül fekvő új városrész beépítésére alkalmas telkeket, amelyeket négy osztályba sorozott, s azokra árverést tűzött ki. Az első osztályba tartozó telkek árverési árát négyszögölenkint 10, a második osztályét 4, a harmadik osztályét 2, a negyedik osztályét pedig 1 forintban jelölte meg.

Az árverési hirdetményben közölte a tanács, hogy, aki az árverésre kijelölt telket megvásárolja, az a vételárnak *egyharmadát azonnal*, a többit pedig *tíz éven belül* tartozik kifizetni. Az ilyen telkeket vásárló polgárok a polgárjogot, ha ezzel még nem rendelkeznének, a telekkel együtt díjtalanul kapják meg. Kikötötte volt még a tanács, hogy az árverésre kitűzött telkekből a *zsidók nem vásárolhatnak, mert veszedelmet jelentő természetük miatt földhöz juttatásukból a városra csak baj származhatna.*

Mai szemmel nézve elenyészően csekély összegekért keltek el ezek az árverésre kitűzött telkek. A mostani Deák Ferenc-utcától északra fekvő területen kijelölt parcellák iránt különösen nagy érdeklődés nyilvánult meg a hivatalnokok, kereskedők és a jómodú iparosok részéről. Kemnitzer János, a nemrégen lebontott Angol Királynő épületének telkét 11.970 forintért, a mellette levő két telket az ugyancsak jómódú Jung építőmester 5.304 forintért s Fessl József ácsmester 8.125 forint 42 krajcárért vette meg. Annak a palotának a telkét, melyben ma a *Radnay* gyorsíró iskola működik, továbbá azt a két telket, melyen ma a *MOKTÁR* palotája áll, *Schutzenhoffer* Mátyás, *Nahm* József pékmester, *Jenics* Bernát udvari tanácsos és *Szlatini* Ferenc városi tanácsnok 17.747 forint 69 krajcárért vette meg. A többi jobboldali telket *Töltl* Mihály lakatosmester 2441 frt 6 krajcárért, *Krits* Pál 2.381 frt 50 krajcárért, *Fáy* András 2.381 frt 50 krajcárért, *Juranek* Sebestyén bádogosmester 2.370 forintért és *Schindler* Mátyás 2389 forintért vette meg.

De a többi telkek is aránylag olcsón keltek el. A mai Erzsébet-tér nyugati oldalán álló telkek már olcsóbbak voltak. Itt a telkek ára 1.160—3000 forint körül mozgott. A József-térnek e keleti oldalán álló telkeit, melyek szintén 225—250 négyszögöl körül voltak, 716—1800 forintig terjedő árakon árverezték el. A Marokkói udvar helyén álló négy telket *Rupp* Károly pékmester vette meg és pedig a 173 öleset 3.289 frt 39 krajcárért, a másik 273 öles telket 1.952 frt 57 krajcárért, a 227 öles telket 771 forintért, a 261 öles telket pedig 846 forintért. A mai Nádor-utca és a Sas-utca helyén álló telkeket, melyek már 3—400 ölesek voltak, ölenként 1—3 forintig terjedő értékben árverezték el. A mai Wekerle Sándor-út 18, a Sas-utca 25, 23 és 21 sz. telkeket az alföldről felszármazott *Heuszler* Sebestyén vendéglős a „Hét választó fejedelem" nevű, Váci-utcai bálterem tulajdonosa vette meg alig 2000 forintért. Ugyancsak ő vette meg, nem egészen 1000 forintért a mai Sas-utca 15 és 17 sz. ingatlanokat is. Az új telkek iránt akkor még nem érdeklődött az arisztokrácia. Jómódú polgárok vásároltak telkeket, hogy azokon házakat építsenek.

A spekuláció által szerzett vagyonok sorsa akkor is beteljesedett

Amikor a városi tanács az új városrész területét kijelölte és az ottani ingatlanokat parcellázások útján értékesítette, ez a terület legnagyobbrészt mocsaras, használhatatlan, büzös terület volt. Hogy az új területen építkezhessenek, a telkek szintjét a *belváros szintjével lehetőleg egymagasságba* kellett hozni. Ilyenformán a vásárlók csak nehezen kezdtek az építkezésekhez. A legrosszabb telek a mai Ferenc József-tér helyén állt. Ezt a hatalmas kiterjedésű telket öt ácsmester 4000 forintért vette meg.

Minthogy abban az időben az Akadémia-utcai telkeket *négyszögölenkint 5 garasért* adták el, elképzelhető, hogy a város későbbi nagyméretű fejlődésével egyidejűleg olyan mértékben emelkedtek a telkek árai, amire még a városi tanács se mert volna gondolni. Sok nevet sorolhatnánk fel azok közül, például annak az öt ácsmesternek a nevét is, akik későbbi telekvásárlásaik során óriási vagyonra tettek szert, — ezek a vagyonok azonban nem sokkal utána váratlanul elúsztak, s az egykori dúsgazdag telektulajdonosok neveiről már csak a krónikák emlékeznek meg. *Volt egy ácsmester, aki előtt még a mágnáskaszinó ajtaját is megnyitották.* Hogy mi történt ezzel a nagyvagyonú polgárral, szintén nem tudható.

1799-ben Pest lakosságának a száma nem egész 30.000 lelket számolt. Ez a szám évek folyamán rohamosan emelkedett. A lakosság számának emelkedésével egyidejűleg azonban újból egyre nagyobb és nagyobb bajok zúdultak a fejlődő városra. Az emlékezetes árvíz a 4.254 pesti ház közül csak 1.146 házat hagyott meg, a többit részben lerombolta, részben használhatatlanná tette. *De szörnyű pusztítást végzett a lakosság sorai között az állandóan visszatérő kolera és a pestis is.* Ezért Pest mai polgársága csak a legnagyobb hálával gondolhat *József nádorra*, a város nagy jótevőjére, aki fáradságot nem ismerő, lelkes munkával védte a lakosság érdekeit, segítette a lakosság munkáját és súlyt helyezett Pest és Budának fejlődésén kívül, szépítésére is. Elmondhatjuk, *József* nádor nélkül alig lett volna olyan tekintélyes város Pest és Buda, mint amilyenné fejlődhetett.

Az új városrészben idők folyamán természetesen tovább emelkedtek a telkek árai. *A Vörösmarti-téren fekvő telkek ára rövidesen négyszögölenkint 500 forintra emelkedett.* Az újabb telekvásárlások során 1840-ben a 380.000 forint értéket képviselő Erzsébet-tér 15 sz. ingatlan *Festetich* Sámuel és Dénes birtokába jutott. A mai Mária Valéria-utca 11 sz. ingatlan 113.500 forint értékben *Kloppfinger* János birtokában állt. A Ferenc József-tér 9 sz. ingatlant 234.920 forint értékben *Wiesner* Ferenc birtokolta. *Cziráky* Antal gróf a 135.000 forint értékű Erzsébet-tér 3 sz. ingatlant birtokolta. Az Ürményi József birtokában álló Erzsébet-tér 9 sz. alatti ingatlan 283.000 forintot ért. A vásárlásokba bekapcsolódott zsidóság részéről a *legértékesebb ingatlanok és pedig az Erzsébet-téren álló ingatlan, melyen ma a Hazai Bank áll, az akkor már dúsgazdag Ullmann Móric nevű milliomos bankáré volt.* Ugyancsak övé volt a Zrinyi-utca 2 és a Ferenc József-tér 7—8 sz. ingatlan is, melyek értéke 144.800 forintot tett ki. De igen nagy számmal szerepelt a zsidóság a kisebb értékű ingatlanok tulajdonosaként is.

A zsidóság telekspekulációi

Ha az egykori okmányok alapján a fővárosi telkek árának óriási méretű emelkedését nézzük, ugyanakkor az egykori okmányok alapján figyelemmel kell kísérnünk a *Pesten és Budán letelepedett zsidóság gazdasági térhódítását is.* A zsidóság, amikor a magyarsággal egyenjogúságot kapott, minden törekvése oda irányult, hogy a kereskedelmi és ipari elhelyezkedésen kívül megvesse a lábát a főváros telkein is. A zsidóságnak ez a törekvése nem maradt siker nélkül és ennek tulajdonítható, hogy a legértékesebb telkek rövidesen mind a tulajdonukba kerültek át. *A zsidóság ezután lassan rátette kezét a budai hegyvidékre.* A magyar arisztokrácia és a polgári virilisták által széppé és kultúrálttá tett *Svábhegy nagyrészt szintén a zsidóság birtokába került*, akárcsak a budai várhegy magánpalotáinak nagyrésze is.

Beteljesedett tehát az, amitől a tanács már 1789-ben is óvta a várost, amikor *eltiltotta a zsidókat*, hogy telkeket vásárolhassanak. S, hogy *mennyire igaza volt a tanácsnak*, azt a mostani idők igazolják a legjobban.

Abonyi Ernő

Mbachl Még a nyilasok beszélnek „kitartás"-ról... mi 1919 óta kitartunk a 8 Órai mellett!...